

Uskalla kertoa miltä kirja tuntuu

Lukuviikolla kirjoitetaan nyt kirjoista. Nuorten kirjallisuuslehti Lukufiiliksen lukiolaisavustaja **Tuure-Eerik Niemi** vinkkaa, että kirja-arviossa on tärkeää kertoa miltä kirjan lukeminen tuntui.

”Kirja kannattaa lukea huolellisesti ja miettiä mitä mieltä on kirjan viestistä. Kirja-arvio on mielipideteksti, joten lukijalle täytyy kertoa mitä mieltä olet”, Niemi sanoo.

Joskus on vaikea kuvailla ajatuksiaan kirjasta, hän kertoo. Mutta sellaista tunteista puhuminen toisinaan on: vaikeaa.

”Mutta täytyy tehdä parhaansa ja uskaltaa olla sitä mieltä kuin on.”

Lukufiiliksen toimituskuntaan viime syksystä alkaen kuuluneella Niemellä on ikäisekseen jo paljon kokemusta kirja-arvioiden kirjoittamisesta. Hän on yksi kolme vuotta sitten perustetun kulttuurilehti Scriptorin perustajajäsenistä ja vastuussa lehden toimitustyöstä. Kokonaan nuorten itse toimittamassa lehdessä julkaistaan kirja-arvioiden lisäksi muun muassa runoja ja kuvataidepalsaa.

Kolmen kaveruksen perustamaa lehteä tekee nyt lähes parinkymmenen nuoren joukko. Scriptor on myynnissä jopa Helsingin Akateemisessa kirjakaupassa. Tosin lehden painos on vielä vaatimaton, noin sata kappaletta.

Koulun tet-jaksoilla 8- ja 9-luokalla ollessaan Niemi tutustui kulttuuritoimittajan arkeen

Tuure-Eerik Niemi käy lukiota Helsingin Normaaliylyseossa.

Helsingin Sanomien kulttuuri-toimituksessa. ”Se on toiveamattini”, hän kertoo. Vaikka kirjasta ei kirjoitaisi lehteen, kirjan herättämien ajatusten käsittely on Niemen mielestä tärkeää. Siksi kirjoista kannattaa puhua vaikka

kavereiden kanssa. ”Silloin herättelee ajattelemaan asioita, joita ei tule joka päivä vastaan. Kun pysähtyy miettimään lukemaansa, oma maailmankuva avartuu”, hän uskoo.

Teksti ja kuva: Elina Lappalainen

Lukuviikko: lukemisen iloa!

- Valtakunnallista Lukuviikkoa vietetään 21.3.–27.3.2011.

- Tänä vuonna Lukuviikon teemanä on Kirjoita kirjasta. Se tarkoittaa esimerkiksi kirja-arvosteluja ja omien tekstien kirjoittamista kirjojen innoittamana.

- Lukukeskus julkaisee verkossa oppilaiden omia kirja-arvioita viikon aikana. Kirjoittaneiden kesken arvotaan kirjepalkintoja!

- Lukuviikon vihjemateriaali opastaa kirja-arvioiden kirjoittamiseen ja fanifiktio maailmaa.

- Lukuviikon julisteet ovat tilattavissa postituskulujen hinnalla.

- Nuorten kirjallisuuslehti Lukufiiliksen ja lasten kirjallisuuslehti Vinskin tuoreita numeroita voi tilata Lukuviikoksi kouluihin edullisena nipputilauksena. (tilaajapalvelu@stellatum.fi).

Kirjoita kirja-arvio! (ohjeet 1.–6. -luokkalaisille)

Voit kirjoittaa lempikirjastasi tai jostain äskettäin lukemastasi. Ajattele kirjoittavasi kirja-arviota kaverillesi. Kirja-arvio on lukuvinkki muille!

1. Valitse kirja ja lue se. Voit tehdä lukemisen aikana muistiinpanoja hyvistä kohdista tai merkitä muistiin sivunumeron.

2. Kerro mistä kirja kertoo. Millaisia henkilöitä kirjassa on ja missä se tapahtuu? Millainen on kirjan juoni? Muista että lukija ei ole lukenut kirjaa, joten lopputarkistusta ei kannata kertoa!

3. Kerro piditkö kirjasta ja perustele mielipiteesi. Jos et pitänyt kirjasta, perustele myös se. Kenelle voisit suositella kirjaa? Oliko kirja hauska tai jännittävä?

4. Voit myös kertoa myös kirjan kuvituksesta tai mistä vaan

mikä sinusta kirjassa oli tärkeää. Entä millainen kirja on: onko se kauhukirja, satu, hevoskirja tai runokirja?

5. Sanoiko joku kirjassa jotain todella hauskaa tai osuvaa? Kohtaa voi käyttää kirjan kuvaamisessa. Lainausta voi olla korkeintaan 1–2 lauseen pituinen.

6. Keksi kirjaa kuvaava otsikko. Kirjoita otsikon alle kirjailijan ja arvioitavan teoksen nimi. Jos kyseessä on käännetty kirja, mainitse myös suomentajan nimi.

7. Lue arviosi uudelleen ja tee korjauksia. Jos tuntuu, ettei sanottavaa löydy enempää, kannattaa nukkua yön yli tai jutella kirjasta kaverin kanssa! Kirja-arvion on hyvä olla ainakin muutaman tekstikappaleen pituinen, esimerkiksi puolikas koneella kirjoitettu sivu.

8. Kirjoita juttusi loppuun nimesi, ikäsi, kotipaikkakuntasi ja koulusi.

9. Muista, että tärkeintä kirja-arviossa on oma mielipiteesi ja tapasi kirjoittaa. Kirja-arvioita on hyvin monenlaisia, ja ne kaikki voivat olla yhtä hyviä!

10. Voit julkaista kirja-arviosi Lukuviikon aikana Lukukeskuksen sivuilla kommenttiosiossa. Tekstin lähettämisen kesken arvotaan kirjepalkintoja!

Kirjoita kirja-arvio! (ohjeet 7.-9.luokkalaisille)

Jokainen kirjoittaja kirjoittaa omalla tyylillään. Tässä kuitenkin joitakin vinkkejä arvion kirjoittamiseen. Voit myös lukea Lukukeskuksen sivuilta nuorten kirjallisuuslehti Lukufiilksen kirja-arvioita malliksi.

Voit julkaista kirja-arviosi Lukuviikon aikana Lukukeskuksen sivuilla kommenttiosiossa.

1. Valitse kirja josta haluat kirjoittaa arvion. Arvioitavan ei tarvitse välttämättä olla kotimainen kaunokirja, vaan voit kirjoittaa myös käänös- tai tietokirjallisuudesta.
2. Tee lukemisesi aikana muistiinpanoja kirjasta ja havainnoitsi. Voit myös merkitä muistiin tärkeiden kohtien sivunumeroita jotta voit myöhemmin tarvittaessa palata niihin.
3. Arviossa on yleensä kaksi puolta: kertova ja arvottava. Kertova puoli tarkoittaa kuvailua kirjan juonesta, aiheesta, henkilöistä, rakenteesta, kertojasta, tyylistä ja kielestä. Arvottava puoli puolestaan tarkoittaa sitä, että arviosta käy ilmi, mikä teoksessa on hyvää ja mikä mahdollisesti huonoa. Molempia näkemyksiä pitäisi pystyä perustelemaan.
4. Kenelle teos on suunnattu? Mieti myös, mitä lajityyppiä (esim. dekkari, runous) kirja edustaa, ja millainen se on lajinsa edustajana?
5. Tunnetko kirjailijan aiempaa tuotantoa? Millainen lukemasi teos on niihin verrattuna?
6. Tekstilainaukset havainnollistavat arviota. Jos haluat antaa esimerkin vaikkapa kirjailijan persoonallisesta kirjoittamistyylistä, voit lainata 1-3 lausetta osaksi arviotasi. Laita se lainausmerkkeihin.
7. Arviosi lukija ei ole lukenut kirjaa. Ole siis selkeä teoksen kuvauksessa, mutta älä paljasta liikaa.
8. Keksi arviolle kirjaa kuvaava otsikko. Laita otsikon alle kirjan tiedot: kirjailijan ja teoksen nimet sekä maininta suomentajasta, jos kyse on käänöskirjasta. Lisää myös kustantajan nimi ja ilmestymisvuosi.
9. Kirja-arvion kirjoittaminen on prosessi – voit muokata tekstiäsi useaan kertaan. Usein oman jutun lukeminen paperilta auttaa tekemään lisähuomioita ja parannuksia aikaisempaan versioon. Voit myös pyytää ystävääsi, vanhempaasi tai opettajaasi lukemaan ja kommentoimaan tekstiä.
10. Ei ole yhdenlaista, oikeaa kirja-arviota vaan ne jokainen arvio on oma persoonallinen tulkintansa. Anna siis äänesi ja mielipiteesi kuulua!

Fanifiktio – sinun lajisi?

(ohjeet 7.-9.luokkalaisille ja lukiolaisille)

Oletko pohtinut, millaista Harry Potterin vanhempien nuoruus Tylypahkassa oli? Entä jos Harry ja Draco olisivatkin salaa ihastuneita toisiinsa? Haluaisitko kirjoittaa omia tarinoitasi Twilightin hahmojen rakkauselämästä?

Kirjoista kirjoittamisen yksi osa-alue on fanifiktio eli fanien kirjoittamat tarinat. Niissä lähtökohtana on joku olemassa oleva teos: kirja, elokuva tai televisiosarja.

Useimmiten näitä tekstejä, eli ficcejä, julkaistaan internetissä fanien omilla keskustelufoorumilla ja niitä kommentoidaan. On myös suomenkielisiä sivustoja, jotka ovat keskittyneet esimerkiksi pelkästään bändiaiheiseen fanifiktioon, tai tiettyyn kirjasarjaan.

Alkuperäisteoksia suojaava tekijänoikeuslaki, joten fanitartien kirjoittajat eivät omista tekstiensä hahmoja, eivätkä saa ansaita niillä rahaa.

Fanifiktiossa alkuperäisen

teoksen maailmaa ja hahmoja laajennetaan oman mielikuvituksen siivin. Kirjoituksissa saatetaan kuvitella tarinalle jatkoa tai sepittää hahmoille menneisyys.

Alkuperäinen tarina voidaan kertoa toisin ja fanien tulkinnat voivat poiketa alkuperäistekstistä huomattavastikin. Aiheiden kesto-suosikki on hahmojen välinen rakkaus.

Fanifiktion kirjoittajien piirissä käytetään paljon englanninkielestä tulevaa erikoisanastoa. Usein teksteille on myös kerrottu ikärajat jos ne sisältävät eroottisia kuvitelmia. Näillä sanoilla kerrotaan tekstin alussa "headerissa", millainen teksti on kyseessä.

Suomenkielisiä ficcisivustoja:

- Harry Potter: www.finfan.fun.fi
- Taru Sormusten Herrasta: <http://lotrff.nwps.ws/>
- J-rock: <http://lafiff.net/index.php>

Sanastoa

AU eli Alternative Universe: Vaihtoehtoinen todellisuus, jossa seikkaillaan alkuperäisteoksen maailmassa, mutta poiketaan juonesta ja tehdään omia tulkintoja.

Canon: Eli suomeksi kaanon tarkoittaa fanifiktiossa alkuperäistuotannon materiaalia, ja sen tarjoamaa tietoa. Kaanon tarkoittaa myös sitä todellisuutta, jonka kirjailija on maailmaansa luonut.

Fandom: Tietyn teoksen, sarjan tai esimerkiksi kirjallisuuslajin fanit ja siihen liittyvä fanikulttuuri, kaikki faniyhteisöön kuuluva. Esimerkiksi Harry Potter -fandom.

Fanon: Fanien joukossa hyväksytty totuus hahmoista ja maailmasta, mikä ei kuitenkaan käy selvästi esille alkuperäistekstistä. Fanonissa kirjoittajat täyttävät kirjoittajan jättämiä aukkoja tarinasta.

Ficci: Fanifiktio-tarina.

Fluff: Romanttista hömppää, söpöilyä ja pusuja.

Mary Sue: Tarina johon kirjoittaja kirjoittaa itsensä mukaan. Nicki: nimimerkki, jolla käyttäjä kirjoittaa tarinansa ja esiintyy verkossa

Real person fiction: Julkkisfiktio, eli ficcissä seikkailee joku oikea, julkisuudessa esiintyvä henkilö kuten näyttelijä tai laulaja.

Slash: Alun perin heteroseksuaalisten hahmojen parittaminen tarinassa homosuhteeseen. Slash tarkoittaa kauttaviivaa ja sillä ilmaistaan tarinan pariskunta, esim. Harry/Draco.

Lähteet: Wikipedia, suomenkielisten ficcisivustojen säännöt.

Tehtävä!

Käy tutustumassa suurimpiin suomalaisiin fanifiktiosivuihin ja kirjoita oma ficcisi. Jatka itse lempikirjasarjaasi siitä, mihin se viimeisessä osassa jäi tai kirjoita tarinasta ja hahmoista oma tulkintasi.

Intertekstuaalisuus: Kirjoita tarina joka viittaa toisiin tarinoihin

Intertekstuaalisuus tarkoittaa tekstien välisyyttä. Ydinajatus on, että kaikki uudet tekstit rakentuvat suhteessa aiempiin. Mikään kirja ei synny tyhjiössä, vaan sitoutuu tavalla tai toisella kirjalliseen perinteeseen.

Intertekstuaaliset vihjeet saattavat olla myös tunnettuja ilmauksia, jotka vinkkaavat kyseessä olevan tekstin lajityyppiin. Esimerkiksi, jos teksti alkaa "Olipa kerran...", on helppo päätellä, että kyseessä on luultavasti satu.

Vihjeet voivat olla epäsuoria viittauksia, mutta ne voidaan ilmaista ja osoittaa myös suoraan. Esimerkiksi J. P. Pulkkisen Kaikki onnelliset perheet -romaani (Teos 2008) viittaa nimellään Leo Tolstoin Anna Kareninaan (1877) joka alkaa; "Kaikki onnelliset perheet muistuttavat toisiaan, jokainen onneton perhe on onneton omalla tavallaan."

Intertekstuaalisuus onkin oikeastaan eräänlainen lukutapa. Lukijalla on tärkeä rooli intertekstuaalisuuden oivaltamisessa – tekstejähän voi lukea ja niistä voi nauttia myös tunnistamatta vihjeitä muihin teksteihin.

Intertekstuaalisuutta voidaan hyödyntää teoksen tulkinnassa. Esimerkiksi tulkinnassa Anna-Leena Härkösen esikoisteos Häräntappoase kertoo Torvenkylän Romeosta ja Juliasta – Allusta ja Kertusta Häräntappoase-romaanin päähenkilöt rinnastetaan William Shakespearen Romeo ja Julia-näytelmän pääpariin.

Subtekstillä tarkoitetaan vanhempaa tekstiä, johon uusi teksti "perustuu", tai johon uusi teksti viittaa. Subteksti on siis ikään kuin uuden tekstin pohjalla; ja sen voi päätellä uuden tekstin vihjeistä, muodosta, ilmauksista tai tyylistä.

Tehtävä 1.

Kirjoita tarina, jonka pohjana on jokin tunnettu satu tai tarina, esim. Tuhkimon tai Ruman ankanpoikasen tarina uusiksi. Sijoita tarinoiden henkilöt sinulle tuttuun ympäristöön; hyödyntäen esimerkiksi koulumaailmaa. Käytä rohkeasti mielikuvitustasi ja taiteilijan vapauksia!

Tehtävä 2.

Kirjoita runo omasta lapsuudenystävästäsi. Käytä subtekstinä Catharina Gripenbergin runoa "Kerran kirjoitin runon Ellestä". Löydät alkuperäisen runon Gripenbergin kokoelmasta *Sinä siellä kaukana näytät tutulta* (Teos 2005, Suom. Kristiina Lähde) tai Nuoren Voiman Liiton sivuilta osoitteesta

<http://www.nuoreuvoimanliitto.fi/gripenbergsuomeksi.htm>

Kirjoita kirjallisuusessee

Essee on pohtiva, loogisesti etenevä kirjoitelma. Se sijoittuu asiatekstin ja kaunokirjallisen tekstin välimaastoon ja sisältää piirteitä molemmista. Esseiden aiheet käsittelevät useimmiten yhteiskunnallisia, filosofisia tai taiteen kysymyksiä. Kirjallisuusesseen pohjatekstinä on kaunokirjallinen teos kuten romaani, novelli tai runo. Kirjallisuusesseen on avauduttava myös lukijalle joka ei ole lukenut aiheena olevaa kirjaa.

1. Valitse teos jota kirjallisuusesseesi käsittelee. Valitse näkökulmasi teokseen – eli mikä on esseesi aihe? Jos aiheenrajaus on vaikeaa, omien tuntemusten kuuntelu saattaa auttaa siinä. Mitkä asiat kirjassa koskettivat tai ärsyttivät? Mitä asioita olisi helppo tulkita osana ympäröivää maailmaamme?

2. Kannattaa lähteä kirjoitustyöhön tekemällä ensiksi muistiinpanoja tai ajatuskartta kirjan asioista, jotka herättivät sinussa tunteita ja ajatuksia. Muista, että kirjallisuusesseen pohdinta ei rajoitu vain teokseen vaan ulottuu koko ulkopuoliseen maailmaan. Muistiinpanoja kannattaa tehdä myös lukemisen aikana.

3. Jos valitsemasi kirja on julkaistu aikaisemmin (esim. 60-luvulla), huomioi käsittelyssäsi kirjoittamisajankohdan yhteiskunnallinen tilanne. On myös hyvä, jos pystyt sijoittamaan teoksen osaksi kyseisen aikakauden muuta kaunokirjallisuutta sekä kirjailijan muuta tuotantoa.

4. Kerro pohjatekstistä esimerkkejä, jotka tukevat havaintojasi. Voit myös tarvittaessa lainata pohjatekstiä. Käytä tällöin lainausmerkkejä. Älä jätä sitaattia irralliseksi vaan kerro lukijalle sitaatin tausta ja perustelee sen merkitystä.

5. Mikä on teoksen näkökulma esseesi aiheeseen, entä oma näkemyksesi? Hyödynnä kirjoittamisessa omia kokemuksiasi. Ansiokas kirjoittaja perustelee mielipiteensä.

6. Viimeistään esseiden lopussa on hyvä vastata alussa esitettyihin epäilyihin ja kysymyksiin tai myöntää niiden jäävän avoimiksi. Voit myös kiteyttää johtopäätöksesi muutamalla virkkeellä.

7. Keksi esseellesi persoonallinen otsikko, joka paljastaa valitsemasi näkökulman.

8. Essee sallii oman äänen kuulumisen – omien ajatusten ja kokemusten esittelyn. Persoonallisuus on valttia!

Tärkeää muistettavaa

- Kerro pohjatekstin perustiedot (kirjan ja kirjailijan nimi, kirjan julkaisuvuosi) viimeistään esseesi toisessa kappaleessa.
- Käytä kirjoittajasta myöhemmin pelkkää sukunimeä.
- Huolehdi, että asiatiedot pitävät paikkansa.
- Kirjoita pohjatekstistä preesensissä.
- Kuljeta pohjatekstiä läpi esseesi, mutta muista, että omat ajatuksesi ovat esseesi tärkein osa.
- Esittämäsi kysymykset voivat jäädä avoimiksi. Tee kuitenkin loppuun pohdintasi ja ajatuksesi kokoava kappale, jossa päädyt tähän.

Hyviä suomalaisia esseistejä ovat esimerkiksi Matti Mäkelä, Timo Hännikäinen, Leena Krohn, Väinö Kirstinä, Markku Envall, Antti Nylén ja Tommi Melender.